

บทนำ

1.1 ที่มาของการศึกษาวิจัย

กฎหมายอาญานั้น โดยลักษณะในทางกฎหมายจัดเป็นกฎหมายมหาชนว่าด้วยความผิดและโทษ เป็นบทบัญญัติความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับเอกชน โดยกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสังคม ให้อยู่อย่างสงบสุข แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายที่มีโทษกระทบถึงชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น กฎหมายอาญาจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองและจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลพร้อมกัน

จากหลักกฎหมายในรัฐประชาธิปไตยข้อหนึ่งที่ว่า "อำนาจของรัฐต้องมีกฎหมายรับรอง" การกระทำทั้งหลายของรัฐที่มีผลในทางบังคับหรือกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลจึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองให้กระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลรุนแรงกว่ากฎหมายอื่น ประมวลกฎหมายอาญาของไทยจึงได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้โดยมาตรา 2 ความว่า

"บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้โดยกฎหมาย"

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้เองที่แสดงถึงหลักเกณฑ์พื้นฐานอันเป็นหลักประกันที่สำคัญในการใช้กฎหมายอาญาประการหนึ่งว่า กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน เนื้อหาและขอบเขต ตลอดจนองค์ประกอบของความผิดอาญาฐานต่าง ๆ ต้องแสดงออกโดยตัวบทกฎหมายให้ชัดแจ้ง เพื่อให้บุคคลทราบได้ว่า รัฐต้องการให้ประณตหรือห้ามประณตอย่างไร หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ความสมบูรณ์ของหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญานั้น ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการร่างกฎหมายให้มีความชัดแจ้งที่สุด เพื่อมิให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาเป็นไปอย่างไร้กฎเกณฑ์ ดังที่ Professor Hans Welzel กล่าวไว้ว่า "ภัยที่คุกคามหลัก ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย (Nulla poena sine lege)"

แท้จริงแล้ว มิใช่การใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy) แต่คือ "ความไม่ชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย"¹

ตัวอย่างความไม่ชัดเจนแน่นอนของกฎหมายนั้น อาจเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ในลักษณะ 10 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความว่า

"ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่น ผู้กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

และความผิดภาคหลุโทษ มาตรา 391 ความว่า

"ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

จากบทบัญญัติดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนแน่นอนในการใช้กฎหมายว่า กรณีที่จะถือว่าเป็น "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือไม่ นั้น มีเส้นแบ่งขอบเขตอย่างไร

ปัญหาดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นจากการประชุมใหญ่ของศาลฎีกา โดยมีปัญหาในที่ประชุมว่า การที่จำเลยเอายานอนหลับหรือยาสลบผสมเครื่องดื่มให้ผู้อื่นเสีหายดื่ม ทำให้ผู้อื่นเสีหายหมดสติหลับไปประมาณ 10 ชั่วโมง จึงได้สดต้นขันทที่โรงพยาบาลนั้น จะถือได้หรือไม่ว่า เป็นการกระทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

ต่อปัญหานี้ ที่ประชุมใหญ่มีความเห็นเป็น 3 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า การกระทำดังกล่าวถือได้ว่าก่อให้เกิดอันตรายแก่กาย ฝ่ายที่สองเห็นว่า เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ เพราะหมดสติไป ส่วนฝ่ายที่สามเห็นว่า เป็นอันตรายแก่กายและจิตใจ²

¹อ้างถึงใน คณิต ณ นคร, "หลักประกันในกฎหมายอาญา" วารสารอัยการ

4 (กุมภาพันธ์ 2524) : 53.

²ชูเชิด รักตะบุตร, "การกระทำอันเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ใน 60 ปี

ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ รวบรวมบทความในโอกาสเกษียณอายุราชการ 2531, หน้า 123-125.

และคำวินิจฉัยฎีกาที่ 3269/2531.

ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่่าศึกษา เพราะยังไม่ปรากฏคำพิพากษาฎีกาที่อธิบายถึงความหมายของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ไว้โดยตรง โดยในคำพิพากษาฎีกาส่วนใหญ่มักจะกล่าวรวม ๆ ว่า "ถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือมีเจตนาที่จะกล่าวว่า "ไม่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" และนอกจากนี้จากการศึกษาคำวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าว ก็พบว่าแนวทางการตีความของผู้พิพากษาในแต่ละคดี ก็ยังไม่อาจถือเป็นบรรทัดฐานที่ชัดเจนแน่นอนเพียงพอที่จะเป็นหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญามาตราดังกล่าวได้

แม้โดยหลักที่ว่า การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาจะถูกผูกมัดให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย แต่การที่ผู้พิพากษาจะถูกผูกมัดโดยกฎหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ก็ย่อมขึ้นอยู่กับความชัดเจนแน่นอนของบทกฎหมายเป็นสำคัญ และจากตัวอย่างความไม่ชัดเจนแน่นอนของถ้อยคำตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และมาตรา 391 นี้ จึงทำให้ขอบเขตของความผิดดังกล่าว แขนงอยู่กับความรู้สึกของผู้ใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว และนั่นย่อมนำไปสู่การทำลายหลักประกันในทางกฎหมายอาญาได้โดยง่าย

ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่า บทบัญญัติความผิดต่อร่างกายดังกล่าวแล้วนั้น ควรที่จะคงถ้อยคำไว้ดั้งเดิมและอาศัยการตีความในแต่ละกรณีโดยผู้ใช้กฎหมายต่อไปดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือควรที่จะได้รับการแก้ไขในด้านการบัญญัติกฎหมาย ให้มีความชัดเจนแน่นอนในระดับหนึ่ง เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญาสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิด เรื่องหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความผิดต่อร่างกาย และเพื่อแสวงหาหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยว่า อย่างไรจึงจะถือเป็น "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตลอดจนหาแนวทางในการบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาในส่วนความผิดต่อร่างกาย ให้มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาให้มากที่สุด

1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว นำข้อมูลนี้มาศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มศึกษาจากแนวความคิดเรื่องหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญา ลักษณะของการบัญญัติความผิดต่อร่างกายทั้งในประมวลกฎหมายของไทยและกฎหมายของต่างประเทศ โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งจะศึกษาเฉพาะกฎหมายอาญาของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งบทบัญญัติความผิดต่อร่างกายของประเทศในกลุ่มหลังนี้มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากได้บัญญัติไว้เป็นประมวลกฎหมาย จึงจะได้ศึกษาตามลักษณะการใช้ถ้อยคำในบทบัญญัติความผิดต่อร่างกายนั้น ๆ นอกจากนี้จะศึกษาและวิเคราะห์ว่า บทบัญญัติความผิดต่อร่างกายของไทยเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้ให้หลักประกันต่อผู้ถูกบังคับใช้หรือไม่ โดยพิจารณาจากถ้อยคำที่ว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และ 391 เป็นหลัก ประกอบกับพิจารณาการใช้ถ้อยคำตามมาตรา 297 ในบางอนุมาตรา นอกจากนี้ยังศึกษาถึงแนวความคิดทางการแพทย์และแนวคำนิยามทางฎีกาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อหาหลักเกณฑ์และแนวทางอันอาจเป็นประโยชน์ต่อการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อร่างกายนี้

1.4 ทฤษฎีและสมมติฐานในการศึกษาวิจัย

จากหลักการอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในทางกฎหมายอาญาว่า บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ หรือที่เรียกกันว่า "หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย" นั้น นำไปสู่หลักเกณฑ์ข้อหนึ่งในการบัญญัติกฎหมายว่า ถ้อยคำในกฎหมายต้องมีความชัดเจนแน่นอน เพื่อป้องกันมิให้มีการสร้างหลักเกณฑ์ความผิดขึ้นใหม่ตามอำเภอใจของผู้ใช้กฎหมาย

ความชัดเจนแน่นอนของถ้อยคำตามบทบัญญัติความผิดต่อร่างกายในประมวลกฎหมาย
อาญาจะมีอย่างน้อยเพียงใดนั้นยังคงเป็นปัญหา การตีความถ้อยคำและการแสวงหาหลักเกณฑ์เพื่อ
อธิบายความหมายของบทบัญญัติ อาจมีใช้วิธีการแก้ไขที่จะใช้ได้ผลตลอดไป เช่นนี้แล้ว การเปลี่ยนแปลง
แก้ไขจุดเริ่มต้นของปัญหาจึงควรที่จะได้รับการพิจารณาดีกว่าวิธีการอื่นใด

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาถึงขอบเขตของ "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตลอดจนปัญหาและแนวทางการแก้ไขอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยปัญหาความผิดทางอาญาในเรื่องความผิดต่อร่างกาย
2. ทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาบางประการในเรื่องความผิดต่อร่างกาย ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเท่าที่ควร เช่น เรื่องอันตรายแก่จิตใจ
3. ทำให้ทราบว่า ความเข้าใจทางกฎหมายและทางการแพทย์ ในถ้อยคำที่ว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" มีความแตกต่างหรือสอดคล้องกันอย่างไร
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้กฎหมาย ผู้บัญญัติกฎหมาย และบุคคลทั่วไปมีความสนใจในเรื่องการใช้ถ้อยคำในการบัญญัติกฎหมาย และหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญา เพื่อจำกัดและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย